

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

פסחים פ"ו עמוד א'

בגמ', אבא שאול וכו' עליית בית קדשי הקדשים חמורה מבית קדשי הקדשים וכו', אין נכנסין לה אלא פעם אחת בשבוע וכו'.

[א]. והנה בפ"ק דכלים (ממשנה ו' עד הסוף) מנה התנא עשרה קדושות זו למעלה מזו בארץ ישראל, עיירות מוקפות חומה בא"י יותר משאר ערים, ירושלים בתוך החומה יותר משאר מוקפות חומה, הר הבית יותר מירושלים, החיל למעלה מהר הבית, עזרת נשים למעלה מחיל, עזרת ישראל למעלה מעז"ג, עזרה למעלה מעזרת ישראל, בין האולם למזבח למעלה מהעזרה, ההיכל למעלה ממנו, קודש הקודשים למעלה מכולם שאין כה"ג נכנס אלא ביוהכ"פ. ומנתה המשנה נפק"מ לגבי כ"א מהקדושות.

והקשה שם (משנה ט') **הר"ש משאנץ**: "ומיהו אכתי איכא אחריתי דתניא בס"פ כיצד צולין (שם) אבא שאול אומר עליית בית קדשי הקדשים [כו'] שבית קדשי הקדשים [כו'] כהן נכנס לה פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים ביובל לידע מה היא צריכה. [ומתוך] ומיהו בתוספתא בפ"ק דכלים קאמר **א"ל אין זו מעלה פי' דלאו משום קדושה נמנעים אלא לפי שלא היו צריכים**."

וע"כ הפי' בדברי הר"ש הוא, דאבא שאול פליג עם המשנה בכלים, ואבא שאול סבירא ליה דעלית קה"ק קדושה ממנו ולכך לא נכנסו לשם, והמשנה בכלים שלא מנתה קדושה יתירה בעליה, היא כהתוספתא שהביא הר"ש, שאין זו מעלה משום קדושה, אלא שלא היה צורך להיכנס, ואולי לא רצו להיכנס לשם אף שלא היה קדושה, כדי שלא יזונו עיניהם בקודש, כדאי' במשנה (מדות פ"ד מ"ה, והובא לעיל כ"ו.) "לולין היו פתוחין בעליית בית קדשי הקדשים, שבהן משלשין את האומנים בתיבות, **כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים**", ואם היה פתוח מסתמא כבר מהעליה עצמה יכלו לזון עיניהם בבית קדשי הקדשים. וזהו הכרח לפרש כן, דאי לא הכי מאי מקשה הגמ' בסוג' ומה מתרץ רב יוסף, ועל כרחך הסוגיא דהכא הקשתה אליבא דאבא שאול בדווקא שיש שם קדושה, אך אין זה סתירה למסקנת המשנה בכלים, כדביאר הר"ש הנ"ל.

[ב]. וקטנתי מעש לכן אזחיל, לגעת תחת עפר כפות רגליו של אדונינו ומאור עינינו **הצל"ח** בסוג' (ד"ה אמר רב יוסף) שהפליא לתמוה על **הרמב"ם** (פ"ו מבית הבחירה ה"ז) שלא פסק שעליה דבית קה"ק קדושה כמסקנת הגמ' בסוג', וכתב שם בסתמא שעליות לא נתקדשו, ולא חילק בין עליות היכל לשארי עליות, והצל"ח תמה עליו מאוד דהוא היפך המסקנא בסוג' דעלית קה"ק קדושה אף יותר מקודש הקודשים בעצמו. ולכך דחק בדברי הרמב"ם שכוון שפסק שמחילות הפתוחות לקודש, קדושות, כוונתו שכל שכן עליות קדושות, ומה שכתב שעליות אינן קדושות כוונתו לעליות שאינן פתוחות לקודש, עיי"ש. והצל"ח מביא ראיה לדבריו, שנפסק שעליות קדושות מדברי **התוס'** (שבועות י"ז: ד"ה וטמא שנכנס דרך גגין להיכל פטור) שהקשו "תימה אמאי פטור תיפוק ליה דחייב משום גג דהיכל גופיה שהרי נתקדש כדמשמע בסוף פרק כיצד צולין (שם) גבי הא דאמר רב גגין ועליות לא נתקדשו ופריך (שם) מהא דתניא עליית בית קדשי קדשי חמורה מקדשי הקדשים ומשני רב יוסף שאני היכל כו' **משמע שנתקדשו עליות**" עעו"ש בתוס'.

ואמנם **הרמב"ם** (שם הכ"ג) פסק הדין של לולין בעליית קדשי הקודשים, שלכתחילה ירדו כהנים בעלי אומנים, ואם לא מצאו אז לויים, ישראלים, בעלי מומין וכו' ובסוף דבריו כתב הרמב"ם דה"ה בכל העליות במקדש שיכנסו ע"י לולין. ומזה היה אפשר להוכיח דס"ל דיש קדושה בעליה עצמה. וכן כתב שם **הכסף משנה** שמקור הלכתו הוא מסוגיין, שעליית בית קודשי קודשים בקדושה יתירה מקודשי קודשים עצמו וכו'. והכסף משנה תמה על הרמב"ם מנין לו שכל עליות ההיכל כן, והלא רק בעלית קדשי הקודשים מסיק בגמ' בסוגיין שהיא קדושה יותר מקה"ק עצמו, וסליק בקושיא עיי"ש. ואכן דברי הכסף משנה מתאימים עם התוס' בשבועות הנ"ל שהביא הצל"ח שמכריע כסוגיין. אך כבר תמה **התוס' יו"ט** (כלים שם, ומדות פ"ד מ"ה) על הכסף משנה, דמשנה דכלים היא דלא כאבא שאול, ואינה כמסקנת הגמ' בסוג', וכפי' הר"ש שהבאנו, עיי"ש.

וצ"ע בדברי הצל"ח דתמה על הרמב"ם, ולא הזכיר דמימרא דאבא שאול דהכא במחלוקת שנויה, ובמילא לכאורה אין כל תימה על הרמב"ם דלא פסק כיחידאי, ופסק כסתם משנה בכלים, דלא נמנה עלית קודש הקודשים כמעלה יתירה בקדושה, וע"כ מה שהרמב"ם כתב שיכנסו עם לולין הוא כדי שלא יזונו עיניהם בקודש, ולא מחמת הקדושה שיש בעליות, וא"כ יש לבאר מה דתמה הכסף מ, דלכך כבר כתב כן גם בשאר העליות נמי, שבכל מקום שאסור לישראלים להיכנס, שאף לא יחזו בקודש, ויכנסו עם לולין, וה' יאיר עיני.

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

בגמ', עובי החומה היכי משכחת לה, משכחת לה בבר שורא, דכתיב ויאבל חל וחומה. ואר"א ואיתימא ר"ה שורא ובר שורא.

ג]. כתב האבני נזר (יו"ד סי' ת"ג) "בדבר אשר העיר הרב ר' מעשיל [גלבשטיין] נ"י מיושבי ירושלים תובב"א, בדבר הנקבים שיש ביסוד כותל מערבי של הר הבית שאסור לבעל קרי ולכל מי שטומאה יוצאה עליו מגופו להכניס אצבעו בנקבים יען ביאה במקצת שמה ביאה כבש"ס זבחים (ל"ב). תשובה: הנה יש לברר בזה איזה ספיקות. האחד, אם עובי חומה של הר הבית נתקדש. השני, אם הר הבית קדיש רק ע"ג הרצפה או קדיש עד התהום כמו העזרה דאיתא בזבחים (כ"ה) כי קדיש דוד עד ארעית תהומא קדיש. השלישי, אם דין ביאה במקצת שמה ביאה הוא גם בהר הבית. הרביעי, אם הא דשהה בעזרה כשיעור השתחויה חייב אם דין זה גם בביאה במקצת". והנה מחמת אריכות הקונטרס, נביא רק מה שנוגע לסוגיין, ומסקנת דבריו.

"הנה בפסחים (ה"פ:) החלונות ועובי החומה כלפנים, ומפורש שם בגמ' (פ"ג.) דהיינו בחומת עזרה דקאמר בשלמא חלונות בשוים לקרקע עזרה אלא עובי החומה היכי משכחת לה ומשני משכחת לה בשורא ובר שורא. הנה דבחומת עזרה מיירי. ורש"י במשנה פירש בחומת ירושלים. ורמב"ם הביאה פ"ו מה' בית הבחירה (ה"ג) בחומת העזרה ובפ"י מה' מעה"ק (ה"ה) וכן ספ"ב מה' מע"ש בחומת ירושלים. אך בחומת הר הבית לא מצינו, ולכאורה מהיכא תיתי לחלק ביניהם. אך ביומא (נ"ב.) באמה טרקסין הוא כותל המפסקת בין היכל ובין ק"ק מספקא להו אם קדושתו כלפנים אם כחוץ [ובו:], ואם באנו ליתן טעם בדבר נוכל לומר משום שלהעזרה וחומת ירושלים כיון דיכולין להוסיף עליהם כמפורש ריש סנהדרין ורפ"ב דשבועות וברמב"ם פ"ו מה' בה"ב (ה"י) וז"ל "יש לב"ד רשות להוסיף על העיר ועל העזרות", ע"כ קידשו אותם ממנ"פ, אם כך שורת הדין טוב. ואם לאו הא בידם לקדש ע"כ בודאי קידשו אותם שלא יהי' ספק בדבר ונצטרך לילך להחמיר לכאן ולכאן. אך חומת הר הבית דלא מצינו שיכולין להוסיף תלוי בספיקא דאמה טרקסין [ובו:], העולה מזה דמסברא מקום חומת הר הבית קדיש מספק, [ובו:]. ועתה נבאר אם הר הבית קדיש עד תהום כמו עזרה או אינו קדיש רק על פני הרצפה [ובו:], וכן ברש"י פרק כיצד צולין (שם) מבואר דמחילות שבהר הבית משמע שתחת הר הבית מותר לבעל קרי ליכנס שם. והיינו משום דאינם קדושים אלא למעלה ולא תחת הקרקע [ובו:]. שוב ראיתי בספר מנחת חינוך (מצוה שס"ב) דפשיטא ל"י דהר הבית אינו קדוש אלא למעלה ולא עד תהומא. ועתה נבאר ביאה במקצת בהר הבית. והנה כבר כתבתי בזה (סי' תנ"ב אות ה') טעם להתיר [ובו:], הנה דהאצבע אינו עצם האדם וכיון דאין איסור במחנה לוי' אלא בטומאה יוצאה מגופו. והרי אין הטומאה יוצא מן האצבע. ואף אם ה' חותך אצבעו ה' רואה קרי או זיבה ע"כ אין איסור במכניס אצבע למחנה לוי'. אולם כעת חוזרני בי - ותחילה לא כתבתי רק לפלפולא לא דקדקתי כ"כ - מחמת דברי התוס' זבחים (צ"ה.) בהא דאמר ר"ל מעיל שנטמא מכניסו פחות משלש על שלש. וכתבו תוס' ז"ל אפי' למ"ד ביאה במקצת שמה ביאה. שאני בגד הואיל ויכול לחתכו לא חשיב כאילו נכנס כולו. הנה דטעם ביאה במקצת משום דחשבי' ל' כאילו נכנס כולו. והדין עמם שהרי יליף מנגיעה דקודש. והנוגע באצבע הא חשיב כאילו נוגע בכל האדם כמו טמא שנוגע בטהור דנטמא כל הטהור ומשום דחשיב כנוגע בכולו. ה"נ מה שמטמא בנגיעת מקצת הטמא הוא משום דחשיב כאילו נוגע בכולו. ובלא זה אפשר לא ה' מטמא וע"כ מחלקין בין אדם דמיירי בו קרא בין בגד משום דאצבע א"א לחותכו. ע"כ חשיב יותר כנכנס כולו. ה"נ הנכנס מקצתו האיסור משום דחשבינן ל' כאילו נכנס כולו [ובו:], הנה דאצבע מטמא במגע אף שאינו ראוי לנגיעת כולו ה"נ בכניסת מקצתו".

"ועתה נבא לנידון דידן, והנה לתירוץ הב' בתוס' פסחים (ה"ה: ד"ה החלונות) דלא נתקדש רק במקום שהלכו ב"ד. ועובי החומה שנתקדשה היינו בשורא ובר שורא שהי' יכולים לילך שם. וא"כ במקום שהי' חומה גבוהה לא נתקדש עובי החומה ואף הר הבית כתב רש"י ערכין (ל"ב.) בשאר מוקפות חומה שהי' מקדשין אותה בשתי תודות. וא"כ גם הר הבית הי' מקדשין אותה כן. וכן הדין דעובי החומה במקום שהוא גבוהה לא נתקדשה [ובו:], זה היתר אחד. [ובו:]. היתר הב'. שביארנו שהר הבית לא נתקדש עד התהום וזה היתר ברור. היתר ג', שנראין הדברים שאין איסור ביאה במקצת במחנה לוי'. היתר ד', שאין נכנס דרך כניסה, ואין דרך כניסה רק דרך פתח [ובו:]. מהנ"ל אין לפקפק על ההיתר בשלא דרך כניסה דהא אפילו בדרך גגות אסור רק מדרבנן ובודאי דבחורין אלו דלא משכחת בהו דרך פתח אין לגזור". ע"כ תתו"ד האבני נזר ועיי"ש (ועוד בסי' תנ"א-תנ"ב) בארוכה.

ד]. ההיתר הנ"ל כתב האבני נזר, כתשובה למה שהחמיר בזה הגה"צ ר' הלל משה מעשיל גלבשטיין זצ"ל בספרו משכנות לאביר יעקב (ח"א מדף ג. והלאה). ובחלק ב' (דף א-ג, דף יז-כ, דף נ-ס"ב) האריך להקשות על האבני נזר ולדחות ראיותיו להיתר עיי"ש, והביא שם (ח"ב דף ג.) מה שכתב לו הגאון האדר"ת זצ"ל "דכל ירא וחרד לדבר ה' בודאי יחוש לנפשו שלא יושיט גם אצבע אחת בין סדק הכותל המערבי לבל ישל חלילה בספק איסור תורה", וכן הביא

ביאורים ומילואים - על סדר ההדף היומי

(דף ט): דברי המהרי"ל דסקי"ן זצ"ל להחמיר בזה וז"ל "כן אמר לי הרב הגאון ר' משה יהושע ליב ז"ל הרב מבריסק, שכן דעתו שאסור להכניס שם ידו מטעם 'ביאה במקצת שמה ביאה', וסיפר לי ש"ב מ' נטע הירש נ"י, כשסיפר להרב הנ"ל שיש פרצות בכותל מערבי, ומכניסים שם ידיהם ומניחים שם בגדיהם, חרד ואמר: הגם שלא שייך איסור מעילה משום 'ובאו פריצים וחיללוהו (עי' ע"ז נב), מ"מ יש בזה איסור משום ביאה במקצת וכו', וכן ראיתי נדפס בשם הרה"ג ר' ישעיה ז"ל שהיה מעיה"ק, שהיה חרד אפילו ללכת לכותל מערבי, מחשש שמא ישכח ויכניס שם ידו, ויש איסור משום ביאה במקצת". אמנם הוא מביא שם שהגאון בעל תורת חסד מלובלין זצ"ל שהתגורר בירושלים, סבר כהאבני נזר להקל.

ה]. וראה מה שהאריך בזה הגרש"ז אויערבך זצ"ל (מנחת שלמה ח"ב סי' קל"ט), ובראשית דבריו הוא מדחה כל הקו' על האבני נזר, ואף מוסיף נופך משלו להתיר, וכתב שם ששמע מגדולי ירושלים: "שרצו לומר דהא דביאה במקצת שמה ביאה הוא משום דחשיב כאילו נכנס כולו, ולכן בכהאי גוונא שאין החור ראוי לכניסת כל הגוף גם ביאה במקצת לא שמה ביאה". ואמנם בסוף דבריו דוחה הגרש"ז א סברא זו, דיש לעיין בזה מסוגיין, למה היו צריכים א"כ לעשות שער מיוחד למצורעים שלא נתקדש, והלא היו יכולים לעשות פשפשים שאי אפשר להיכנס דרכם, אך יוכלו המצורעים להכניס את ראשי אבריהם ולהיטהר, ואם לא עשו כן ע"כ דחשיב ביאה אף באופן כזה, וסליק בספיקא דדינא.

בספר אורחות רבינו הקה"י (ח"א עמ' שכ"א, וח"ב עמ' קנ"א) מובא בשם החזו"ן איש זצ"ל שנטה להחמיר בזה. וחשוב לציין ענין יסודי, שבכל צדדי היתרו, האבני נזר דן גבי חומת הר הבית וכו' אי נתקדשה, ולא מזכיר כלל את ש' הרדב"ן (ח"ב סי' תרצ"ו) שהכותל הוא כותל בית המקדש עצמו, ואז בוודאי שנתקדש וליכא בזה ספק, ורק נשאר הספק אי זה נחשב לביאה בכה"ג, אך כבר לא הוא ספק ספיקא כמו שכתב, והיינו דהאבני נזר לא סבר כלל דשיטה יחידאה זו צריך אף לצרפה לסניף חומרא, ואינו מחליש כלל הספק ספיקא, ודו"ק.

במשנה, ב' חבורות שהיו אוכלין בבית אחד אלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין, ואלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין.

ו]. ובגמ' מסיק דמתניתין ר' יהודה היא, שהקרבת פסח יכול להיאכל בב' בתים, ורק האוכלים אינם יכולים לאכול בשני מקומות אפילו בבית אחד. ורש"י פ' במשנה: "אלו הופכין פניהן אילך: אינן צריכין להסב אלו כנגד אלו להיות נראין כחבורה אחת, אלא רשאיין להפוך פניהם אלו אילך ואלו אילך, ואפילו נראין כשתי חבורות לא איכפת לן, כדיליף בגמרא שהפסח נאכל אף בשתי בתים לשתי חבורות".

והקשו התוס' יו"ט (משנה י"ג) והשפת אמת בסוג', אי הכי מאי קמ"ל שבבית אחד יכולין להיפרד לב' חבורות, והלא אפילו לב' בתים יכולים להיפרד, וטובא הו"ל להתנא להשמעינו, דאפילו בב' בתים שרי, ולא רק דשרי להפוך פניהם בבית אחד. וביאר התוס' יו"ט, דכיון דבא להשמעינו במשנה דין השמש שבאמצע, וכן דין הכלה שהופכת פניה, לכך הקדים דין דב' חבורות בבית אחד בדווקא, ואין ה"נ הכי דינייהו בב' בתים.

ז]. והשפ"א כתב: "ולולי דבריו [דהש"י] יש לפרש, דצריכין להפוך פניהם, ומיירי שנתחלקו המנויין לב' חבורות, ויחדו לכל אחד חצי פסח, וכיון שנחלקו נאסרו להוציא חלק חבורה זו לאחרת, ומשום הכי צריכין להפוך פניהם דחיישינן שיבואו לאכול כ"א מהבירו, כמ"ש הש"ך [לכאן] צ"ל השו"ע ביו"ד סי' פ"ח (ס"ב) בבשר וגבינה דאסרו לב' בנ"א המכירין זא"ז לאכול על שלחן אחד משום דכ"א בפ"ע מותר ולא בדילי מיני' ע"ש כמו כן י"ל הכא, ולדעת רש"י י"ל דלא חיישינן כאן להכי משום דחלקו כל כת לעצמה והיכא דמקפידין שרי ג"כ בבשר וגבינה, שוב ראיתי בתוס' יו"ט שכ' לפרש כן לדעת הרמב"ם דצריכין להפוך פניהם אך מטעם אחר עיין שם", עכ"ל.

והטעם שכתב התוס' יו"ט בדעת הרמב"ם הוא, דאף כשהם בבית אחד, צריך שיהיה ניכר שהם ב' חבורות, דכך רצון השי"ת בתורתו "מן הבשר חוצה", ובב' בתים הרי בוודאי ניכר שהוא חוצה, אלא אפילו בבית אחד צריך היכר כזה, ועיי"ש שביאר דרש"י לא גרס האי ברייתא דחוצה שהביא הרמב"ם, ולכך לא פ' כן המשנה.

ח]. ואמנם קצ"ע בדברי השפ"א, דרצה לתלות פירושו במחלוק' המחבר והמהרש"ל ביו"ד שם, אי איסור אכילת בשר וחלב בשולחן אחד, הוא רק באינן מקפידין או אף במקפידין. ראשית, דהלא קרבן פסח חייבים לאכול בהסיבה, ובריש ערבי פסחים (צ"ט): כתבו רש"י ורשב"ם (ד"ה ואפילו עני שבשאר לא יאכל) "בלילי פסחים, עד שיסב כדרך בני חורין, זכר לחירות, במטה ועל השולחן", וא"כ שולחן הוא חובה בהסיבה, ואם לכל אחד מהחבורות היה

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

שולחן בפני עצמן, למה היו צריכים להפוך פניהם, והלא אפילו במכירים זה את זה, בב' שולחנות שפיר דמי. ולהתוס' יו"ט שפירש שצריך שיהיה ניכר "חוצה", ניחא, דב' שולחנות אכתי לא ניכר שהוא משהו אחר לגמרי, אך בגדר ההרחקה אמאי לא סגי בב' שולחנות.

ועוד צ"ב, דאי מהתם למד טעמא, מה לי מכירים ומה לי אינם מכירים, והלא רק גבי הקרבן פסח אינם יכולים לאכול מחבורה האחרת, אך המצה יכולים לאכול מחבורה אחת לחברתה, וכמו **שהשו"ע** (או"ח סי' תע"ח ס"א, ומשנ"ב סק"ג) כתב רק גבי אפיקומן שלא יאכלו בשני חבורות, אך שאר הסעודה שרי, ובפת שנאכלת ע"י שניהם, אף באינם מכירים אסור לאכול בשר וחלב בשולחן אחד. ואלא צ"ל, דהכוונה היא, דשם גבי הרחקה דבשר וחלב, שלא נתבשל יחד, אלא שלא יבוא לאכלו יחד, סגי מדרבנן בהאי הרחקה בלבד, אך באיסור אכילת הקרבן פסח מבית לבית ומחבורה לחבורה, שהוא מהתורה, לא סגי בהאי הרחקה, ובעי אף הפיכת פנים, וא"כ מנ"ל לחלק בין מקפידים לאינם מקפידים, דאולי בחומרא כזאת שהוא הרחקה מן התורה, אף במקפידים צריך לעשות ההרחקה של הפיכת פנים, וצ"ב.

פסחים פ"ו עמוד ב'

בגמ', הכלה הופכת את פניה וכו'. מ"ט, אר"ח בר אבא אר"י מפני שהיא בושא.

ט]. ופירש"י "מפני שהיא בושא, לאכול לעיני האנשים, על ידי שמסתכלים בה". **והמאירי** (לעיל במשנה פ"ה): כתב "והכלה הופכת את פניה אף על פי שבשעת ישיבה בשולחן ועשיית הסדר היו פניה מכוונות לחברותיה, בשעת אכילה רשאה להפוך פניה ולאכול מפני שהיא בושא מלאכול בפני הכל". ואם הגי' במאירי תהיה **חברותיה**, אזי הוא שונה מפירוש רש"י שפי' **אנשים**, ולרש"י אם תשב רק עם חברותיה [למ"ד נשים חובה ונמנות בפני עצמן], אולי לא יותר לכלה להפוך פניה. אך אולי כוונת המאירי היא כלשון הרמב"ם שהבאתי לקמן "**חברותה**", אך לא ראיתי שיגיהו כזאת במאירי. ואולי יש להסמיק לפי רש"י, לשון התוספתא (סוטה פ"ה, ה"א) "המקדש את האשה מפני שהוא בוש מאביה מאחיה מקרוביה לסוף שקוברתו, וכן היא שנתקדשה לו מפני שהיא בושא מאביו מאחיו ומקרוביו לסוף שקוברתה". והיינו שיש בושת הכלה מחמיה ומגיסיה ומקרובי בעליה, והכא לא מיירי בבושת גדולה כ"כ שנתקדשה לו בעל כרחיה מחמת זה, אך עכ"פ י"ל דמהם היא מתביישת באכילתה. ויתבאר ע"פ מה שכתבו **התוס'** (ד"ה הכלה) שהיא חייבת להפוך פניה, וכ"כ **ר"י מלוניל** (ד"ה משנה ט"ו), והיינו שהיא תימנע מלאכול הקרבן פסח בהנאה ובתיאבון, ותמעט באכילתה מחמת בושתה ממשפחת בעליה, ולכך חייבת להפוך פניה, כדי שלא תבוש מהם ותאכל בהרחבה ובשמחה הקרבן פסח. אמנם **המאירי** הנ"ל כתב **רשאה**, וכ"כ **הרמב"ם** (פ"ט מק"פ ה"ד) "**מותר** לכלה להחזיר פניה מפני חבורתה מפני שהיא בושא לאכול בפניהם". **י]. ויש קצת לדקדק** בלשון רש"י שכתב "**על ידי שמסתכלים בה**", והמאירי כתב "שהיא בושא לאכול בפני הכול" וכ"כ הרמב"ם "שהיא בושא לאכול בפניהם", ולכאורה הלא **אסור להסתכל בפני מי שאוכל** (שו"ע או"ח סי' ק"ב ס"ד), ואי אמרינן שהיא בושא כיון שחושבת שמסתכלים עליה, א"ש, אך לשון רש"י על ידי שמסתכלים בה, קצ"ב. ואולי באמת אם מסתכלים באוכל למעליותא ולא לגרעותא, שרי להסתכל בפני האוכל, וכמ"ש התפארת שלמה (פ"ה משפטים ד"ה עוד בדרך) גבי להסתכל על פני הצדיק באכילתו, אף שהוא מתייסר, אך כוונת המסתכל לטובה, וה"נ בכלה אולי מסתכלים כדי לשבחיה לבעלה לומר כלה נאה וחסודה וכו', ולכך שרי להסתכל כשאוכלת, ודו"ק.

בגמ', כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה {חוץ מצא}.

יא]. הגה דעת השו"ע (או"ח סי' קע"ט ס"ב) דמי שסומך על שלחן אחרים, אפילו אמר הב לן ונברך לא הוי היסח הדעת, עד שיאמר בעל הבית. וטעמו של דבר (מג"א סק"ג), דודאי דעתו, אם ירצה בעל הבית לאכול ולשתות עמו, יאכל וישתה עמו. ועי' **דעת תורה** (שם סק"ב) דכתב בשם **הפרי מגדים** דאף בעה"ב שאמר לן הב ולן ונברך, סומך על דעת אשתו, ואם מביאה עוד מאכל אינו צריך להפסיק בסעודה, דמסתמא דעתו היתה לפי מה שהכינה לסעודה. ובשו"ת **בצל החכמה** (ה"ו סי' ט"ו) כתב בפירות הנושרין להלכה: "בעל הבית אצל אשתו שאמר הב לן ונברך, אסור לו לאכול בלי לברך". וראייתו מהמבואר בשו"ע שם דמי שסומך על שולחן אחרים אפילו אמר הב לן ונברך לא הוי היסח הדעת עד שיאמר בעל הבית. הא אומר בעל הבית הוי היסח

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

הדעת, והרי סתם בעל הבית אשתו עמו בבית, ואפילו הכי אמרינן דהב לן ונברך הוי היסח הדעת, ולא אמרינן שיודע בעצמו שאם תאמר לו אשתו שהכינה בשבילו עוד תבשיל לא יסרב, וממילא אינו מסיח דעתו, עיין עוד שם.

יב. ויש לציין לדברי **המשנה ברורה** (סי' ק"ע סק"י"ז) הביא **מהבגדי ישע**, דאף אם בעה"ב מפציר בו לאכול ולשתות אינו חייב לשמוע לו, כי אינו חייב להינזק בגללו עיי"ש. וצ"ל שמה שאמר הב לן ונברך, לא היה שרצה להפסיק סעודתו, אלא שחשב שהסעודה הסתיימה, אך היכא שרצה להפסיק סעודתו, לא יוכל להמשיך בסעודה לאחר מכן אף אם ישנה דעתו.

אמנם בהקדמה ל**ביאור הגר"א** בשו"ע או"ח, כתב בן **הגר"א** זצ"ל: "פעם אחת בהיותו [הגר"א] בדרך, ולן אצל איש ישר הולך, בערב נתן הבעל הבית לפניו לאכול והפצירו לאכול, וישם בפיו והקיאן, כי נתקלקלה אצטומכתו. ויבא בעל הבית ומצא הקערה שלימה כבתחילה, ויפצר אותו עוד פעם. ויחל לאכול והקיאן שוב, ועשה כן ג' או ד' פעמים. ושאל אותו אחד מגדולי תלמידיו המפורסמים שהיו עמו בדרך מדוע מצער נפשו כאשר לא תוכל שאת אותו העת לאכול? והשיב: הלא אמרו חז"ל כל מה שאומר לך בעל הבית עשה, ובכל מקום שנאמר "עשה" **אפילו בדברי סופרים שיעורו לקיים עד שתצא נפשו**", עכ"ל. והוא דלא כ**הבגדי ישע** שהביא המשנ"ב, ופלא שהמשנ"ב לא ציין לזאת.

יג. ודבר חידוש נפלא **כתב השפת אמת** בסוג' (ד"ה בגמ' כל מה) "יש לומר, שתיקנו כן אחר המעשה דבר קמצא דאיתא בהניזקין (גיטין נ"ה): שאירא קלקול עי"ז שהוציאו שנחרב בהמ"ק, ולכן אמרו שביד האורח שלא לשמוע לצאת לפעמים כשיהיה לו מזה בושה גדולה, ולכן יש שאין גורסין חוץ מצא, שכל מה שאומר לך כו' הוא כלל בפני עצמו, ואח"כ הטילו בו תנאי חוץ מצא" 11.

יד. ויש להסמיך לדברי קדשו, מה דנפסק **בשו"ע** (או"ח סי' קנ"ג סט"ז) מי שהשאיל ביתו לבית הכנסת לרבים, ויש לו מריבה עם אחד מהם, אינו יכול לאסרה עליו בלבד, אלא אם יאסרנה על כל הקהל כולו. ובבית יוסף שם כתב דזהו תקנת רבינו גרשום מ"ה שלא יאסור בכה"ג. וכתב שם **המשנה ברורה** (ס"ק פ"ח) דסיבת הגזרה הוא עובדא דקמצא ובר קמצא שלא לבייש אותו גברא. והוסיף שם **בביאור הלכה** (ד"ה לאסרה) דלפי זה גם אם יש ביהכנ"ס אחר בעיר אסור לעשות כן, ודלא כשו"ת **מהר"ש דוראן** דבכה"ג שרי כיון דאינו מבטלו מתפלה בציבור.

טו. עוד יש להסמיך לזה באיסור שטרי הדיוטות, מה שכתב **השערי תשובה** (או"ח סי' ש"ג ס"ק ט"ז) והביאו שם **המשנ"ב** (סוף הסימן), ליישב המנהג שהשמש קורא מתוך הכתב המזומנים לסעודה אפילו בסעודת הרשות, כדי שלא יארע אותה תקלה כהך עובדא דקמצא ובר קמצא, לכן על השמש מעיקרא לא גזרו הך איסור דשטרי הדיוטות.

טז. ובספה"ק **ראשית חכמה** (שער הקדושה פרק י"ז) כתב: "ואין לך דבר שעומד לפני התשובה, ואף אם שמעת שובו בנים שובבים חוץ מפלוני, כענין אלישע אחר, אל תחוש, שהרי אלישע אחר סוף סוף נתקבל, אפילו שלא שב, כל שכן אם היה שב שהיה מועיל לו יותר ויותר, אלא שסגרו דלתי התשובה בפניו, והיה צריך להפציר עד יפתח הפתח. וזהו מה שאמרו ז"ל כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא, בעל הבית, דהיינו הקב"ה, כל מה שיאמר לך עשה מהמצות עשה חוץ מצא, שאם יאמר לך צא מביתי ואל תכנס, כענין אלישע אחר, אל תשמע לו, אלא תכנס בתשובה, כי זה חשקו של בעל הבית אלא שמטעה אותך". והביאו **השלח"ק** (שער האותיות שער ק) עיי"ש.

בגמ', רבי ישמעאל ברבי יוסי איקלע לבי רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא וכו'.

יז. עי' בגליון **הש"ס** דגרס ע"פ הירושלמי רבי אלעזר בן רבי שמעון. אמנם **הבית יוסף** (או"ח סי' ק"ע) גרס גם בירושלמי רבי ישמעאל ברבי יוסי, דרש"י בסוג' גרס רבי ישמעאל ב"ר יוסי. והנה, לעיל (נ"א.) אי' אמר רבה בר בר חנה סח לי רבי יוחנן בן אלעזר פ"א נכנסתי אחר רבי שמעון בן רבי יוסי בן לקוניא לגינה וכו'. ובבכורות (ל"ח:) אי' אמר רבב"ה סח לי רבי יוחנן בן אלעזר זקן אחד היה בשכונתינו ור"ש בן יוסי לקוניא שמו וכו'. ולפי הספר ערכי תנאים ואמוראים, היה רבי יוחנן בן אליעזר תלמידו של רבי ישמעאל ב"ר יוסי, שהיה תלמידו של רבי שמעון ב"ר יוסי. אי"כ קצת קשה הלשון דהגמ' כאן "איקלע", ומכל המו"מ היה נראה שהוא אורח שרצו לתהות על קנקנו, ויש לעיין בזה.

הדרך עלך כיצד צולין